

Рамазан күнделігі

РАМАЗАН КҮНДЕЛІГІ

Дайындаған: Камшат Мұрат

Рамазан туралы хадистер

«Уа, мүміндер! Сендерден бұрын өткен қауымдарға парыз етілгендей тақуалыққа жетулерің үшін сендерге де ораза ұстау парыз етілді. Ораза санаулы күндерде ғана өтеледі. Араларыңнан әлдекім науқас болып немесе жолаушы жүріп ораза ұстамаса, (қаза болған күндердің орнын) басқа уақытта толықтырсын. Ораза ұстауға шамасы әзер жететіндер (яғни, қарттар немесе әлсіздер қаза болған әр күнге) бір жарлының (бір күндік тойып ішетін) тамағын фидя ретінде шығарсын. Ал енді кімде-кім қайырымдылық жасап (аталмыш мөлшерден) асырып берсе, онысы өзі үшін қайырлы болмақ. Біле білсеңдер ораза ұстағандарың өздеріңе жақсы. Рамазан айы – адамзатқа жолбастаушы болған һәм тура жолға салатын, ақиқат пен жалғанның аражігін ажырататын ең айқын дәлелдерді қамтыған қасиетті Құран түсе бастаған ерекше ай. Араларыңнан кімде-кім Рамазан айына аман-есен жетсе (немесе Рамазан айының туғанын көрсе), ауыз бекітсін. Ал кім (сол кезде) науқас болып немесе жолаушы жүріп ораза ұстамаса, (қаза болған күндердің орнын) басқа уақытта толтырсын. Шынында, Аллаһ сендерге жеңілдік қалайды, ауыртпалық артқысы келмейді. Оразаны толық ұстағандарыңды (яғни, ұстай алмаған күндердің қазасын өтеуді) және сендерді тура жолға салғаны үшін Аллаһты ұлықтауларыңды қалайды. Шүкіршілік етерсіңдер (деп сендерге жеңілдік жасауда)» («Бақара» сүресі, 183-185-аяттар).

Әбу Һурайра (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Ұлылығы шексіз Аллаһ тағала: «Адам баласының ұстаған оразасынан басқа барлық амалдары өзіне (Яғни, оразадан өзге намаз, зекет, қажылық сынды құлшылықтар қандай ниетпен өтелсе де, адамдардың көз алдында атқарылады. Алайда, оразаның жөні бөлек, “мен ауыз бекіттім”, деген кісінің ниетінің шынайылығы Бір Аллаһқа ғана мәлім). Ал оразаның жөні бөлек, өйткені ораза Менің разылығым үшін ұсталады, сондықтан оның қарымын (сауабын) Өзім беремін», – деген. Ораза – (иесін күнәлардан, тозақтан қорғайтын) қалқан. Кім болса да, ораза ұстаған күні жаман сөз айтпасын, әрі ешкімге дауыс көтермесін. Егер оған біреу тіл тигізсе, не болмаса онымен ұстасып, төбелеспек болса, оған: «Менің аузым берік!» – деп ескертсін. Мұхаммедтің жанын уысында ұстаған Аллаһтың атымен ант етейін! Ораза ұстаушының аузынан шыққан жағымсыз иіс Аллаһ тағаланың құзырында мисктен (хош иісті әтірден) де жұпары болып табылады. Ораза ұстаушының екі үлкен қуанышы бар: ауыз ашқанда, ауыз ашқаны үшін қуанады және Раббысымен қауышқанда ораза ұстағаны үшін қуанады», – деп айтты», – деген (Бұхари, саум 9; Муслим, сиям 163).

Имам Бухаридің риуаятында Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Ұлылығы шексіз Аллаһ тағала: «Құлым ас-ауқаттан, сусыннан және нәпсісінің қалауларынан тек Мен үшін бас тартады, сондықтан оның

қарымын (сауабын) Өзім беремін. Әрбір жақсылыққа он есе сауап жазамын», – деп айтты», – деген (Бұхари, саум 3).

Имам Муслимнің риуаятында: «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Адам баласының барлық амалдарының сауабы еселенеді. Әрбір жақсылыққа он еседен жеті жүз есеге дейін сауап жазылады», – деген. Ұлылығы шексіз Аллаһ тағала: «Оразаның жөні бөлек, өйткені ораза тек қана Менің разылығым үшін ұсталады, сондықтан оның қарымын (сауабын) Өзім беремін. Құлым ас-ауқаттан, сусыннан, нәпсісінің басқа да қалауларынан тек Мен үшін бас тартады. Ораза ұстаушының екі үлкен қуанышы бар: ауыз ашқандағы қуанышы және Раббысымен қауышқандағы қуанышы. Оның аузының жағымсыз иісі Аллаһ тағаланың құзырында мисктің (хош иісті әтірдің) иісінен де хош болып табылады», – деп айтты» – делінген (Муслим, сиям 164).

Әбу Һурайра (р.а.): «Расулаллаһ (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Кімде-кім Аллаһ жолында жұп (яғни, екі сиыр, екі қой немесе екі түйе) садақа берсе, о дүниеге барғанда жұмақтың есіктерінен: «Ей, Аллаһтың құлы! Мына қақпаға кел, бұл сен үшін қайырлы», – деп шақырылады. Сондай-ақ, намаз оқығандар намаз қақпасынан, Аллаһ жолында аянбай күрескендер жиһад қақпасынан, ораза ұстағандар Райян қақпасынан, садақа бергендер садақа қақпасынан шақырту алады», – деді. Сонда Әбу Бәкір (р.а.): «Уа, Аллаһтың елшісі! Әке-шешем Сенің жолыңда садаға кетсін! Бұл қақпалардың бірінен шақырту алып, жұмаққа кірген жанға өзге қақпалардан кірудің қажеті болмайды. Әйтсе де, аталмыш қақпалардың бәрінен бірдей шақырту алатын кісі бола ма?» – деп сұрады. Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм) оған: «Әрине болады. Сенің де сол бақытты жандардың қатарында боларыңа үміттімін», – деп айтты», – деген (Бұхари, саум 4; Муслим, зәкәт 85).

Әбу Сайыд (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Қандай да бір пенде Раббысының жолында бір күн ораза ұстаса, Хақ тағала сол күннің құрметіне оның жүзін, жетпіс жылға тозақ отынан алыстатады», (Яғни, тозақтан жетпіс жыл тынбай жүріп өтетін қашықтыққа алыстатады) – деп айтты», – деген (Бұхари, жиһад 36; Муслим, сиям 167).

Әбу Һурайра (р.а.) жеткізген хадисте: «Пайғамбарымыз (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Кімде-кім Рамазан айында шынайы сеніммен, сауапты бір Аллаһтан ғана күтіп, ораза ұстаса, бұрын-соңды жасаған күнәлары түгелдей кешіріледі», – деп айтты» – делінген (Бұхари, саум 6; Муслим, сиям 203).

Әбу Һурайра (р.а.) жеткізген хадисте: «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Рамазан айы келгенде, жаннаттың қақпалары айқара ашылып, тозақтың қақпалары түгелдей жабылады. Шайтандар кісенделеді», – деп айтты» – делінген (Бұхари, саум 5; Муслим, сиям 1).

Әбу Һурайра (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Жаңа туған айды көргенде ораза ұстаңдар, ал жаңа туған келесі айды көргенде ораза ұстауды доғарыңдар. Егер (күн бұлтты болғандықтан,

Рамазанның) айын көре алмасаңдар, Шағбанды отыз күнге толтырып барып, ораза ұстаңдар», – деп айтты», – деген. Имам Муслимнің риуаятында жоғарыдағы хадиске қосымша ретінде: «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Ал егер (Рамазаннан кейінгі Шәууалдың) жаңа айын күн бұлтты болып, көре алмасаңдар, отыз күн ораза ұстаңдар», – деп айтты» – делінген (Бұхари, саум 11; Муслим, сиям 4).

Ибн Аббас (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм):«Рамазан айының қарсаңында (Яғни, бір-екі күн бұрын немесе Шағбан айының екінші жартысында) ауыз бекітпендер. Жаңа туған айды көргенде, ораза ұстаңдар және жаңа туған келесі айды көргенде ораза ұстауды доғарыңдар. Егер жаңа айды көрулеріңе бұлтты күн кедергі болса, (Шағбанды) отыз күнге толтырып барып, ауыз бекітіндер», – деп айтты», – деген (Тирмизи, саум 5).

Әнәс (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Сәресіні ішіңдер, өйткені сәресі уақытында ішілген аста береке болады», – деп айтты», – деген (Бұхари, саум 20; Муслим, сиям 45).

Амр ибн әл-Ас (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Біздің орамамыз бен Кітап иелерінің оразасының арасындағы негізгі айырмашылық – сәресін ішу», – деп айтты», – деген (Муслим, сиям 46).

Сахаба Сәлман ибн Амир әд-Дабби (р.а.) жеткізген хадисте: «Пайғамбарымыз (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Ораза ұстағанда, ауыздарыңды құрмамен ашыңдар. Құрма таба алмасаңдар, сумен ашыңдар, өйткені су тазартатын қасиетке ие», – деп айтты» – делінген (Әбу Дәуіт, саум 21; Тирмизи, саум 10).

Әбу Һурайра (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Қайсыбірің болмасын ораза ұстаған күні жаман сөз айтпасын әрі ешкімге дауыс көтермесін. Егер оған әлдебіреу тіл тигізе, я болмаса төбелеспек болса, оған: «Менің аузым берік!» – деп ескертсін», – деп айтты», – деген.(Бұхари, саум 9; Муслим, сиям 163)

Әбу Һурайра (р.а.): «Пайғамбарымыз (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Кімде-кім ауыз бекіте тұра, өтірік айтуын қоймаса әрі алаяқтық істеуден тыйылмаса, Аллаһ тағалаға оның ішіп-жеуден ғана тыйылғаны қажет емес», – деп айтты», – деген (Бұхари, саум 8).

Әбу Әйуб (р.а.) жеткізген хадисте:«Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Кімде-кім Рамазан айының оразасын ұстап, одан кейінгі Шәууәл айында да алты күн ауыз бекітсе, жыл бойы үздіксіз ораза ұстағандай сауап алады», – деп айтты» – делінген (Муслим, сиям 204).

Әбу Һурайра (р.а.) жеткізген хадисте:«Расулаллаһ (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Кімде-кім Рамазан айында шынайы сеніммен, сауапты бір Аллаһтан ғана күтіп, түн намазын (тарауих пен тәһәжжүд намазын) үзбей оқыса, бұрын-соңды жасаған күнәлары түгелдей кешіріледі», – деп айтты» – делінген.(Бұхари, иман 37; Муслим, салатұл-мусафирин 173).

Айша анамыз (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм): «Қадір түнін Рамазан айының соңғы он күнінің тақ түндерінен іздендер», – деп айтты», – деген (Бұхари, ләйләтул-қадр 3).

Айша анамыз (р.а.): «Аллаһ елшісі (саллаллаһу аләйһи уә сәлләм) Рамазан айының соңғы он күнінде түні бойы жатпай құлшылық жасап, отбасы мүшелерін (құлшылық жасау үшін) оятып, құлшылық мәселесінде ерекше ынта-жігер танытатын еді», – деген (Бұхари, ләйләтул-қадр 5; Муслим, иғтикаф 7).

Оразаның уақыты

Ораза уақыты – екінші шапақтан басталып, күннің батуына дейінгі уақыт. Кейбір фақиһтер бойынша, сақтық үшін алғашқы шапақта ішіп-жеуді тоқтатқан жақсы. Кімде-кім шапақ жайында күмәнданса, сәресіні тоқтатқан абзал. Бірақ кімде-кім тоқтатпай ішіп-жеп, кейіннен уақыты шығып кеткенін білсе, оразасын қаза етуі керек. Рамазан айы – ашық аспанда жаңа туған айды көрумен немесе бұлтты күнде Шағбан айын отыз күнге толтыру арқылы білінеді. Құранда Аллаһ: «Кімде-кім ораза айында болса, ораза ұстасын» (Бақара, 2/185.). Пайғамбарымыз (с.а.у.): «Жаңа туған айды көрген кезде ораза ұстандар, екінші жаңа туған айды көрген кезде оразаларыңды тоқтатыңдар. Егер аспан бұлтты болса, Шағбан айын отызға толықтырыңдар» (Бухари, Саум,5; Муслим, Сиям, 4.), – деген. Басқа бір хадисінде: «Ай жиырма тоғыз күн. Жаңа туған айды көрмейінше, ораза ұстамандар. Егер аспан бұлтты болса, Шағбан айын отызға толықтырыңдар», – дейді.

Аузы берік кісі күннің батып-батпағаны жайлы күмәнданса, аузын ашпағаны дұрыс. Ораза ұстаған адам анық уақытты білмесе, шамалаумен сәреге тұрып, шамалаумен ауыз аша алады. Шапақтың атқанын біле алмаған адам ерте бастан қам жасап, аузын ертерек бекітіп, ал күннің батқанын біле алмаған кезде, кештеу ашқан абзал. Бұл – сақтық үшін жасалған шара. Бірақ қазіргі таңда арнайы жасалған күнтізбелер бар.

Рамазан айының анықталуы

Шағбан айының жиырма тоғызыншы күнінен бастап, жаңа туған айды іздеу – уәжіп. Рамазан оразасының анықталуы үшін де Шәууәл айын іздеу – уәжіп. Егер Рамазан айы көрінсе, ертеңіне Рамазан оразасы басталады. Егер де аспан бұлтты болса, Шағбан күндері отызға толтырылады. Одан кейін барып, ораза тұтылады. Солсекілді Рамазан айының жиырма тоғызыншы күнінде де Шәууәл айы көрінуін қадағалайды. Жаңа ай көрінсе, ертеңіне Рамазан айы басталады. Ал егер көрінбесе, онда Рамазан отыз күнге толықтырылады. Яғни, ораза ұсталады. Жаңа ай көрінген кезде тәкбір айтылуы керек. Бұл – сүннет. Пайғамбарымыз (с.а.у.) жаңа айды көргенде

былай деп дұға ететін: «Аллаһым! Мына айды бізге берекет, иман және амандық пен тыныштыққа арқау ет. Ей, жаңа ай. Сенің де, менің де Раббым – Аллаһ» (Бухари, Саум, 11). Біздің данышпан ата-әжелеріміздің жаңа ай туғанда – «Жаңа айда жарылқа, ескі айда есірке» – дейтін дұғалары осы Пайғамбар дұғасының мағынасы емес пе? Яғни, Аллаһым! Жаңа айда жарылқап, ескі айда жасаған қателіктеріміз бен күнәларымызды кешіріп. Дана ата-әжелеріміз ешуақытта айдан бір нәрсе тілеген емес.

Рамазан айы немесе ораза айты аспан ашық болған кезде бірнеше адамның айды көруімен анықталады. Әбу Ханифаның кей сөзі бойынша, екі әділ адам куә болуы жеткілікті. Егер күн ашық болмай бұлт, тұман секілді кедергілер кездесе, тек қана бір әділ, парасатты, шыншыл адам ғана көрсе, оның куәсі жеткілікті. Бұл адам әйел де, ер де болуы мүмкін.

Кейбір ислам ғалымдары астрономия ғылымы арқылы жаңа айдың кіргенін анықтауға болады деп фәтуа берген.

Оразаның шарттары

Оразаның парыз болу шарттары

1. Мұсылман болу: Ораза мұсылмандарға парыз. Сондықтан жаңа мұсылман болған жандарға өткен жылдардағы ораза секілді ғибадаттарына қаза керек емес. Олардың бейне бір жаңа туған сәбидей барлық күнәсі кешіріледі: Құранда Аллаһ Тағала: (Мұхаммед) «Күпірлік еткендерге егер олар жамандықтан тыйылса, өткен күнәлары кешіріледі. Ал егер олар қайталаса, сонда өткендегілердің де үкімі орындалады» де» (Әнфал, 8/38).

2. Балиғат жасында болуы және ақыл-есі түзу болу: Бала мен ақыл-есі ауысқан, талған адамға немесе мас адамға ораза ұстау парыз емес. Бұлардың санасы толық болмағандықтан, мұндай әмір оларға жүктелмейді. Пайғамбарымыз (с.а.у.) былай дейді: «Үш адамға қалам жазылмайды: Балиғат жасына жетпейінше балаға, ақыл-есі түзу болғанға дейін ақылы кеміске, оянғанға дейін ұйқыда жатқан адамға (Бухари, Талак, 11. Әбу Дәәуд, Худуд, 17). Яғни, сана аса маңызды. Аллаһтың әмірі саналы жандарға келген. Жеті жасқа кірген кезден оразаға күші жететін қыз бала мен ер балаға ата-анасы ораза ұстатып үйрету керек. Мақсат – балаларды оразаға баулу. Ақыл-есі кемтар не есінен танып қалған адамдарға уақытша болса да ораза парыз емес. Ақылға орнына келсе, қазасы өтелмейді.

3. Ораза ұстауға күші жету және тұрғын болу: Науқас немесе жолаушыларға ораза парыз емес. Бірақ ораза ұстаса, оразасы дұрыс. Ал ораза ұстамаса, басқа күндері оразасын қаза етеді. Құранда олар жөнінде былай дейді: «Ораза санаулы күндерде. Кімде-кім науқастанса яки жолаушы болса, басқа күндері өтесін» (Бақара, 2/184). Кәрілік жасқа келіп, ораза ұстауға шамалары келмеген жандарға ораза парыз емес. Сонымен қатар хайыз, нифас кезіндегі әйелдер және өзі немесе баласына зиян тиуі ықтимал екі қабат әйелдер мен бала емізген әйелдерге де парыз емес. Кәрі адамдар ораза

орнына пидия береді. Олар оразаның қазасын да өтемейді. Жолаушыға келсек, ол 90 шақырымнан астам жерге жолаушылап шықса, жолаушы саналып, ораза ұстамауына рұқсат. Бірақ кейін ұстамаған күндерінің қазасын өтейді.

Оразаның дұрыс орындалу шарттары

1. Хайыз бен нифастан таза болу: Хайыз бен нифас жағдайындағы әйелдер уақыты өткеннен кейін оразаның қазасын өтейді. Бірақ бір адамның түнде немесе күндіз жүніп күйінде болуы, ораза ұстауына кедергі емес. Бірақ мүмкіндігіне қарай, ауыз бекітпес бұрын, ғұсыл алу – абзал.

2. Ниет: Барлық оразаға жүрекпен ниет ету – жеткілікті. Бір адам түн жарымында ертеңгі күннің ораза екенін біліп, бұл айда ораза ұстайтынын жүректен өткізсе немесе сәреге тұрса, бұл ісі ораза ұстауға ниет саналады. Бірақ тілмен айту мәнсіз. Барлық оразаға түнде немесе таң уақыты кірмей тұрып ниет ету – абзал. Рамазан оразасына ниет етерде әрбір күніне жеке-жеке ниет ету шарт. Себебі, әрқайсысы өз алдына жеке ғибадат. Бұл – фақиһтердің басым көпшілігінің пікірі.

Оразаға ниет ету екіге бөлінеді. Бірінші – түнде ниет ету. Бұларға қарыз болған оразалар жатады. Яғни, Рамазан қазасы ұстап, бірақ аяқталмай қалған нәпіл оразаның қазасы және кәффәрат оразасы мен жалпы атау (нәзір) оразасы осы топқа жатады. Міне, мұндай оразаны ұстайтын адамдар түнде немесе таң атпай тұрып ниет ету шарт. Ақшам уақытында шешім қабылдау мен сәреге тұру да ниетке жатады. Екінші – түнде ниеттену мен анықтау шарт емес оразалар: Бұған Рамазан оразасы, уақыты белгіленген атау оразасы және мұстахап, мәкрүһ, сонымен қатар, барлық нәпіл оразалар жатады. Мұндай оразаларға ақшамнан бастап, ертесі күні түске дейін ниет ете алады. Бірақ бесіннен бұрын мұндай оразаға ниет ететін адам екінші шапақтан бері еш нәрсе ішіп-жемеген болуы керек. Бесіннен бұрын нәпіл оразаға ниет ете алуға мына хадис дәлел: Аллаһ Елшісі бір күні Айшаға былай деді: «Бесінге тамақ бар ма?». Айша: «Жоқ», – деп жауап қайтарды. Сонда Аллаһ Елшісі: «Онда мен ораза ұстаймын», – деді.

Кісі түнде қандай да бір оразаға ниет етсе, бірақ екінші шапақ атпай тұрып, ниетінен бас тартса, бұл бас тартуы дұрыс саналады. Сол секілді оразасын бұзуға ниет етіп, аузын ашпаса, оразасы дұрыс болып саналады.

Ниет еткенде екі ойлы немесе шарт қою арқылы ниет етпеу керек. Мысалы: «Ертең пәленше қонаққа шақыра қалса, аузымды ашуға, егерде шақырмаса, ораза ұстауға ниет еттім» дегендей ниет жарамсыз. Рамазан түні немесе күндіз есінен танып қалып, түс уақытынан бұрын айығып ниет етсе, оразасы жарамды. Бір адам Рамазан айында уәжіп немесе нәпіл оразаға ниет етсе, ол Рамазан оразасына ниет еткен болып саналады. Бұл мәселеде мейлі тұрғын, мейлі жолаушы, тіпті науқас адам болсын ешқандай айырмашылық жоқ. Сол секілді бір оразамен әрі кәффәрат, әрі нәпіл оразаға ниет етсе,

оразасы кәффарат ниеті үшін жарамды. Бірақ бір оразамен әрі қазаға, әрі ант кәффаратына ниет етсе, екеуі де жарамсыз. Мұндай ораза нәпіл оразаға айналады. Бір әйел хайыз кезінде түнде оразаға ниеттенсе, екінші шапақтың атуынан бұрын хайыз мерзімі аяқталса, оразасы жарамды. Қапастағы жандар Рамазан айының келгенін біле алмай күмәнданса, өздерінің иштиһаттар – болжамдары бойынша, шешім қабылдап, бір ай ораза ұстайды. Бұл – құбыла мен намаз уақытының анықталуына ұқсайды.

Кейіннен рамазан күнінен кем ұстаған болса, ұстамай қалған күндерінің қазасын өтейді. Егер Рамазаннан бұрын ұстаған болса, бұл тек нәпіл оразаға жатады.

Ораза ұстағандар үшін мұстахап нәрселер

Ораза ұстағандарға мына нәрселерді жасау – мұстахап.

1. Бір жұтым су да болса сәресіде тұрып, ішіп-жеу. Пайғамбарымыз (с.а.у.) бұл тұрғыда: «Сәресіге тұрындар. Өйткені, сәренің тамағында берекет бар» (Бухари, Саум, 20).

Басқа бір хадисінде: «Сәресі тамағы берекет. Бір жұтым су да болса, оны тастамаңдар. Өйткені, Аллаһ сәресіде тамақтанғандарға рақымдылық етіп, періштелері де олар үшін кешірім тілейді» (Ахмед б. Ханбәл, III, 44), – дейді.

Екінші шапақ атқанға дейін сәресіні кешіктіру де – мұстахап. Пайғамбарымыз (с.а.у.) «Үмбетім ауыз ашарда асығып, сәресіні кешіктірген уақытта әрқашан жақсылықта» (Бухари, Саум, 45), – деген.

2. Ауызды ақшам намазынан бұрын ашу. Намазда адамның көңілі ауыз ашуға ауып тұратындықтан, ауыз ашуға асығу – мұстахап. Бұған жоғарыда айтылған хадис куә. Сонымен қатар, ауызды құрма немесе сумен ашу - сүннет. Пайғамбарымыз (с.а.у.) осылай ашқан.

3. Ауыз ашарда мына дұғаны оқу – сүннет:

«Аллаһуммә ләкә сумту уә бикә әәмәнту уә ‘аләйкә тәуәккәлту уә ‘ала ризқикә әфтарту уә саумәл-ғәди мин шәһри Рамадана нәуәйту, фәғфирли и мә қаддамту уә мә аххарту».

«Аллаһым! Сенің ризалығың үшін ораза ұстадым. Сенің берген ризығыңмен аузымды аштым. Саған иман етіп, саған тәуекел жасадым. Рамазан айының ертеңгі күніне де ауыз бекітуге ниет еттім. Сен менің өткен және келешек күнәларымды кешір».

4. Аузы берік жандармен бірге ауыз ашу және жоқ-жітіктер мен кедейлерге қол ұшын беру – мұстахап. Пайғамбарымыз (с.а.у.) былай дейді: «Аузы берік жанды ауызашарға шақырып тамақ берген – ораза ұстаған адамның алатынындай сауап алады. Аузы берік адамның сауабынан да еш нәрсе кемімейді (Тирмизи, Саум, 82; Ибн Мажә, Сиям, 48).

5. Таң уақыты кірмей жүніптік, хайыз және нифастан тазалану: Мұндағы мақсат – оразаны таза бастау. Бірақ аузы берік тұрып, жуынуға да

болатынын ескерте кетейік. Мұндай кезде судың тамаққа кетіп қалмауын қатты қадағалау керек. Әйелдің хайыз яки нифас мерзімі түнде аяқталып, оразаға ниет етсе, және де жүніп кісі жуынбай ораза ұстаса, оразасы жарамды.

6. Аузы берік адамның жақсы сөздер сөйлеуі, бос сөз бен орынсыз іс-қимылдардан бойын аулақ ұстап байсалдылық танытуы – мұстахап. Пайғамбарымыз (с.а.у.) былай дейді: «Жалған сөйлеу мен жалған сөздермен әрекет етуді қоймаған адамның ішіп-жеуді ғана доғаруы Аллаһқа қажет емес (Ахмед ибн Ханбәл, VI, 34). Басқа бір хадисінде: «Небір ораза ұстағандар бар. Олардың оразасында шөлдеу мен аштықтан басқа ешқандай пайдасы болмайды. Небір түнде тұрып, нәпіл ғибадат еткендер бар. Бірақ бұл әрекетінен ұйқысыздықтан басқа ешқандай пайда таппайды» (Ибн Мажә, Сиям, 21). Сонымен қатар, Рамазанда «Мен оразамын» деу – сүннет. Пайғамбарымыз (с.а.у.) былай дейді: «Кімде-кім аузы берік болса, жаман сөз сөйлемесін. Дауыс көтеріп, айқай шығармасын. Біреу оған тіл тигізсе немесе онымен керіскісі келсе оған: «Мен оразамын» десін (Бухари, Саум, 2).

7. Аузы берік адам бос уақыттарын нәпіл ғибадаттармен, ғылыммен, Құран оқумен, зікір, салауат айтумен өткізу керек. Пайғамбарымыз (с.а.у.) Рамазанда Жебірейіл екеуі бір-біріне кезекпе-кезек Құран оқып, тыңдасатын (Бухари, Бәдул-Уахи, 5).

8. Жалпы Рамазан айының ең соңғы он күнінде иғтиқафқа кіру – сүннет. Пайғамбарымыз (с.а.у.) Рамазанның ең соңғы он күнінде көп ғибадат жасайтын (Муслим, И'тиқад, 8).

Аузы берік кісіге мәкрүһ және мәкрүһ емес нәрселер

1. Себепсіз бір нәрсенің дәмін тату немесе шайнау – мәкрүһ. Бұл оразаның бұзылуына себеп болуы мүмкін. Бірақ көп кісіге пісірілген тамақтың дәмін қадағалау үшін, тамақтың дәмін көріп, түкіріп тастауға болады. Дәмін татқан уақытта тамаққа кетпеуі шарт.

2. Аузы берік кісіге сулы мисуакты қолдану – мәкрүһ.

3. Дәрет алған кезде аузына, мұрнына суды көп пайдалану – мәкрүһ.

4. Бал немесе май секілді сатып алатын нәрселердің қандай екенін білу үшін дәмін татып көру – мәкрүһ.

5. Шайналып тәттісі кеткен ақ сағызды шайнау –мәкрүһ. Ал, жаңасын шайнауға мүлдем болмайды.

6. Аузы берік адам әлсіреп өзін сақтай алмайтындай болса, қан алдыруы – мәкрүһ. Егер көтере алса, мәкрүһ емес. Ең жақсысы, күн батқан соң қан алдыру.

7. Рамазанда қатты ыстықтап салқындау үшін ауыз бен мұрынды сулау және суық сумен жуыну – Әбу Юсуп бойынша, мәкрүһ емес. Өйткені, мұндай уақытта адамға жеңілдік туады. Фәтуа осы үкімге берілген.

8. Өзіне сене алмаған аузы берік жанның әйелін сүюі – мәкрүһ. Өзіне сенсе, мәкрүһ емес. Хадисте Пайғамбарымыздың (с.а.у.) зайыбын сүйгені және әзілдегені жайлы айтылады (Ибну Мажә, Сиям, 19).

9. Аузы берік адамның жүніп күйінде таң атыруы немесе күндіз ихтилам болуы оразаға зияны жоқ.

10. Аузы берік жанның гүл не әтір секілділерді иіскеуі, сүрме жағуы, мұртын майлауы – мәкрүһ емес.

Ораза бұзылғанда қазасы ғана өтелетін жағдайлар

Емдік мақсатта денеге бір нәрсе кірсе, ораза бұзылады. Қазасын өтеу керек.

Қателесіп, бір нәрсе ішіп-жеу оразаны бұзады. Яғни бір адам ораза екенін біле тұрып, қателесіп бір нәрсе ішіп-жесе, оразасы бұзылады. Мысалы, дәрет алып жатқан кезде байқаусызда тамағына су кетіп қалса, қарды аузына салып, ол да тамағынан өтсе, оразасы бұзылады. Қазасы өтеледі. Егер де ораза екенін ұмытып істесе, ораза бұзылмайды. Тістерінің арасынан шыққан қан түкірікпен бірдей немесе одан көп болып тамақтан өтсе ораза бұзылады. Аз болса, бұзылмайды. Өйткені, көлемі аз қаннан сақтану қиын.

Ұмытып бір нәрсе ішіп-жеу немесе ұмытып ерлі-зайыптылардың бір-біріне жақындауымен ораза бұзылмайды. Өзінің ораза екенін білмей бір нәрсе жеген адамның есіне ораза екендігін салмау – мәкрүһ. Егер әлсіз, кәрі біреу болса, есіне салмау абзал. Сол секілді өздігінен іштен келген ауыз толмаған құсық өздігінен қайта кері қайтса, ораза бұзылмайды. Бірақ адамның өзі жұтса, ораза бұзылады. Және аузы берік адам өз қалауымен ауыз толтырып құсса, ораза бұзылады. Өйткені, бұл дәретті бұзумен қатар, аз немесе көбі ішке қайта кетеді. Бұның қазасы керек. Яғни, мейлі аз, мейлі көп, әдейі ішке құсық жұтылған кезде ораза бұзылады.

Ауыз толы құсық қақырық болса, Әбу Ханифа мен Имам Мұхаммед бойынша, оразаға ешқандай зиян тигізбейді. Жоғарыдағы мәселеге мына хадис дәлел: «Аузы берік адам құсқысы келіп, өзіне ие бола алмаса, оған қазасын өтеу міндетті емес. Өз қалауымен құсатын болса, оразасын қаза етсін» (Әбу Дәәуд, Саум, 33; Тирмизи, Саум, 24).

Жеуге жарамайтын әрі ұзақ тұру мүмкіндігі жоқ нәрселердің тамақтан өтуі оразаны бұзбайды. Мысалы, ауаға жайылған түтін, шаң оразаны бұзбайды. Көз бен құлаққа сұйық дәрі тамызса, ораза бұзылмайды. Ал, мұрынға тамызылса, бұзылады. Қазасы өтеледі.

Ораза кезінде ине салдыруға бола ма?

Ине ектірудің оразаны бұзып-бұзбауына байланысты кейінгі Ханафи ғұламалары арасында екі түрлі үкім бар.

А) Әбу Ханифаның «терең жараға жағылған дәрілік майдың оразаны бұзатындығы» жайлы пікірін негізге алған ғалымдар, ине арқылы тамырмен денеге бір нәрсенің тарайтындығын алға тартып, ораза бұзылады деген. Қоректік жағы дау тудырғанмен, қабылданған ондай заттың денені күшейтетіндігі белгілі.

Ендеше, дәрі мейлі ауызбен ішілсе де, инемен қабылданса да кәффаратты қажет етпейді, бірақ, оразаны бұзады және қазасы өтеледі. Ине ектірген адам не сол күні ораза ұстамауы не инені сәресі мен ауызашар уақыттарына қалдырғаны жөн.

Ә) Ал Әбу Ханифаның шәкірттері Әбу Юсуф пен Мұхаммедтің «терең жараға жағылған дәрілік май оразаны бұзбайды» деген пікірін негізге алған ғалымдар, ине ектірудің оразаны бұзбайтындығын айтқан. 1948 жылы Әл-Әһһар университетінің Фәтуа Комиссиясы ине ектірудің оразаны бұзбайтындығы жөнінде фәтуа берген. Өйткені бұл емдік тәсілінің ауызға дәрі салып жұтуға ұқсамайтындығы анық. Сондай-ақ демікпе не тыныс жүйелерінде ақауы барлар да ауызға дәрі шашыратса, ол өкпеден өтіп, асқазанға жетпейтіндіктен оразаны бұзбайтындығы алға тартылған. Кейбір аурулардан қорғану мақсатында ине ектіру де оразаны бұзбайды.

Өйткені бұндай жағдайда денеге қорек алу көзделмейді делінуде. Бірақ, қоректену мақсатында денеге қуат беретін арнайы гемоглобин секілді нәрселерді ине арқылы қабылдау оразаны бұзады.

Жоғарыдағы қай пікірді таңдаса да, ұстанса да негізгі жауапкершілік таңдаушыға тән. Негізі, дініміз сырқаттанған немесе ем қабылдап жүрген кісілердің ораза ұстамауына рұқсат еткен. Сондықтан емдікке ине қабылдап жүрген адамның жақсы емделіп, болашақта құлшылықтарын үлкен ықыласпен атқаруы мақсатында Рамазан кезінде ораза ұстамағаны жөн. Бұл көзқарас сақтық тұрғысынан да абзал екені сөзсіз. Ендеше бұл – өздері шешетін мәселе.

Ал, ауырса да көпшілікпен бірге ораза ұстап, Рамазан айының қасиетінен құр қалғысы келмеген кісі екінші топтағы фикһ ғалымдарының пікіріне сүйеніп, ораза кезінде қоректік емес инелерді қабылдай беруіне болады. Бірақ, сәресі уақыты шықпай тұрып немесе ауыз ашардан кейін ине салдыру мүмкін болса, онда күндіз салдырмағаны жөн.

Мына жағдайдағылар бұзылған оразасының тек қана қазасын өтейді

1. Дәрет алып жатқанда немесе басқа себептермен тамаққа су кету.
2. Ұйқыдағы адамға су ішкізу.
3. Ауыр жұмыста жүрген кезде ауырып қалу немесе өзіне бір зиян тиюінен қорқып оразасын бұзуы.
4. Ұмытып бір нәрсе ішіп-жеген кезде «оразам бұзылды» деген оймен ішіп-жеуді жалғастыру.

5. Түнде ниет ете алмай күндіз ниет еткен адамның бұған көңілі толмай ішіп-жеуі.

6. «Күн батты» деп жаңылысып, аузын ашса, бірақ күннің одан кейін батқанын білсе, оразасын бұзғаны үшін, тек қана қазасын өтейді. Сәресіде тамақ ішіп отырған кезде таң уақыты кірсе дереу аузындағысын шығарса, ораза бұзылмайды.

7. Түнде оразаға ниеттеніп, бірақ таң ертең жолға шығып, жолда оразасын бұзатын болса.

8. Түнде ораза ұстауға ниеттенген жолаушының тұрғын болуға ниеттенгеннен кейін жеуі.

Бір адам Рамазан айынан тыс біле тұра оразасын ішіп-жеу, зайыбына жақындау арқылы бұзса, Рамазан айында болмағаны үшін тек қана қазасын өтейді.

Әрі қаза, әрі кәффарат қажет еткірген жағдайлар

Бұлар екіге бөлінеді:

1. Ешқандай себепсіз азық немесе азықтың ерекшелігі бар барлық заттарды әдейі біліп жеу. Мысалы: әдейі жеу, ішу, темекі шегу. Бұлардың барлығы тамаққа кеткен кезде әрі қаза, әрі кәффарат керек. Бірақ азықтар ауызда езіліп, жұтылмайтын болса, дәмі де тамақтан өтпесе, ораза бұзылмайды. Сонымен қатар біреуді ғайбаттағаны үшін қан алдырғаннан кейін немесе сүйіскеннен кейін ораза бұзылды деп ойлап, әдейі жеу де кәффаратты қажет қылады. Сол секілді аузындағы жаңбыр тамшыларын әдейі жұту кәффаратты қажет еттіреді. Тұз жеу де осындай. Бұл жайлы Хазреті Әлидің риуаят еткен мына хадисі дәлел: «Ораза кіргеннен ғана бұзылады, шыққаннан емес».

2. Аузы берік жанның зайыбымен жақындасуы.

Мұның дәлелі Рамазанның күндізінде әйелімен жақындасқан бір адам Пайғамбарымызға (с.а.у.) білдіреді. Пайғамбарымыз оған кәффарат үшін бір құл азат ету, оған шамасы жетпесе, екі ай қатарынан үзбей ораза ұстау керектігін яки оған да күші жетпесе алпыс жоқ-жітікті тойдыру қажеттілігін айтады (әш-Шәукани, IV, 214). Екі ай ораза ұстауға шамасы жеткен адам жоқ-жітіктерді тойдыру мүмкіндігін кәффарат жолына пайдалана алмайды.

Оразаны бұзбайтын жағдайлар

1. Ұмытып ішіп-жеу немесе білмей жыныстық қатынаста болу. Пайғамбарымыз (с.а.у.) былай дейді:

«Аузы берік адам ұмытып ішіп-жесе, оразасын бұзбай толықтырсын. Өйткені, оған жегізген де, ішкізгенде –Аллаһ» (Муслим, Сиям, 171). Басқа бір хадисте: «Рамазанда ұмытып оразасын бұзған адамға қаза да, кәффарат

та керек емес» (Ибн Мажә, Сиям, 15) – делінген. Ұмытқан адам есіне түскен кезде дереу тоқтатуы керек.

2. Бір адам таңертең жүніп болып тұрса және кешке дейін де осылай жүніп күйінде жүрсе, оразасы бұзылмайды. Бірақ, әлбетте, намаз оқу үшін ғұсыл алу парыз. Аллаһ Құранда: «Егер жүніп болсаңдар, толық тазаланыңдар» (Маида, 5/6), – дейді.

3. Қан алдыру немесе сүлік салдыру оразаны бұзбайды. Пайғамбарымыз (с.а.у.) қажылықта аузы берік кезінде қан алдырған (Бухари, Тыбб, 11).

4. Құлаққа су кіру, бұлық ағу оразаны бұзбайды.

5. Көзге, құлаққа дәрі тамызу немесе көзге сүрме жағу оразаны бұзбайды.

6. Мисуак оразаны бұзбайды. Өйткені, мисуак қолдану – сүннет. Тіпті тіс пастасын қолдану да оразаны бұзбайды. Бірақ ішке кетіп қалса бұзылады. Ең абзалы таң намазы кірмей тұрып жуу.

7. Тіс жұлдыру оразаға кедергі жасамайды. Бірақ жұлдырған уақытта ауыздағы қанды яки дәріні жұтпау шарт.

8. Ауыз бен мұрынға су алып шайқау оразаны бұзбайды. Бірақ тамаққа кетпеуін қадағалау қажет.

9. Тамаққа түтін немесе топырақ, шаң, ұнның тозаңы, қардың ұшқыны, жауынның тамшылары еріксізкірсе, оразаға зиян бермейді. Бірақ бұларды әдейі ішіне тартса, ораза бұзылады.

10. Түкірік немесе мұрынды тарту арқылы бір нәрсе тамаққа кетсе, ораза бұзылмайды.

11. Тістердің арасында қалған тамақ қалдықтары ноқаттан кішкене болса, оны жұту оразаны бұзбайды.

Гүл, әтір секілді жақсы иістерді иіскеу оразаға зиян бермейді.

12. Еріксіз құсу (ауыз толы құсық болса да) оразаға кедергі жасамайды. Және оның еріксіз ішке қайта кетуі де.

13. Салқындау үшін жуыну, жүзу немесе ылғалды бір көйлек кию оразаны бұзбайды. Бірақ су жұтпастан суға батып жүзу қиын болғандықтан түспеу абзал.

Ораза ұстай алмайтындардың жағдайы

Ораза ұстауға шамасы келмеген жандарға фидия беру – уәжіп. Бұлар ауруларының айығуы үміт етілмеген жандар мен ораза ұстауға шамасы жетпеген қарт кісілер. Олар оразаның орнына әрбір күні үшін бір кедейді тамақтандырады. Фидияны ақшалай беруге де болады. Бір кедейді отыз күн таңда және кешке тамақтандыру немесе алпыс кедейді бір күн таңертең яки кешке тамақтандыру жеткілікті. Құранда Аллаһ Тағала «Ораза ұстауға шамасы келмейтіндер бір жарлының тамағын төлесін», (Бақара, 2/184) – дейді. Ибн Аббас бұл аят жайлы былай дейді: «Аят – кәрі адамдар үшін түскен. Оразаны өтеу – парыз». Дегенмен кейбір қариялар жоқ-жітікті

тамақтандыруға шамасы келмесе, Аллаһтан кешірім тілейді. «Аллаһ адамға көтере алмайтын жүкті бермейді» (Бақара, 2/186.3).

Сол секілді жазылмайтын науқасқа да фидияның уәжіп болғаны жайлы Ислам фақиһтері арасында ауызбірлік бар. Мұндай адамға ораза ұстау парыз емес. Оған мына аят дәлел: «Аллаһ сендерге дінде қиыншылық жасаған емес» (Хаж, 22/78).

Тарауих намазы

Мүәккад сүннеттердің бірі – тарауих намазы.

Бұл намазды жамағатпен оқу – сүннет. Аллаһ Елшісі Рамазанның үшінші, бесінші, жетінші, және жиырмамыншы түндерінде осы намазды мешітте жамағатпен бірге оқыған. Кейіннен мұсылмандарға парыз болар деген оймен мешітте оқымаған. Кейде Пайғамбарымыз (с.а.у.) тарауих намазын сегіз рәкат оқитын. Қалғанын сахабалар өздері толықтырған. Сол себепті сахабалардан түн ішінде араның ызыңындай дауыстары естілетін (әз-Зухайли, а.а.е., II, 43.). Бұл намаз Рамазан айында құптан намазынан кейін үтірден бұрын оқылады. Ең мықты көзқарасқа қарай, осы намазды жамағатпен оқу – кифая (жалпылама) сүннет.

Бұл намазды адам жеке өзі оқи алады. Бірақ жамағатпен оқу абзал. Тарауих намазы – жиырма рәкат. Әрбір төрт рәкат намаздан кейін дем алынып, бой жазылғаны үшін «тарауих» деп аталған. Яғни, тарауих – дем алу, тынығу деген сөз. Тарауих намазының әр екі рәкатында сәлем беріп оқу абзал. Бірақ төрт, сегіз, он, тіпті жиырма рәкаттан кейін де, сәлем беруге болады. Ханафилер тарауих намазының санын Хазіреті Омардың жасағанына қарай орындайды. Хазіреті Омар халифа болған кезінде жиырма рәкат оқытқан.

Тарауих намазы неше рәкат?

Қазіргі таңда кейбір топтар «Тарауих намазын жиырма рәкат оқу дұрыс емес, Алла елшісі (с.а.у.) тарауих намазын сегіз рәкаттан артық оқымаған» деген пікірді ел арасында жайып жүр. Тіпті, абақтыда отырған намаз оқытындардың арасында осы үшін үлкен тартыс болған көрінеді.

Тарауих намазы жиырма рәкат па, жоқ әлде сегіз рәкат па? Осыны шарифат тұрғысынан талдап берсеңіз?

Пайғамбарымыз (с.а.у.) тарауих намазын кей күндері мешітте жамағатпен оқыған. Бірақ ешбір сахих хадисте тарауих намазының нақты рәкат саны айтылмаған.

Омардың (р.а.) заманында отыз күн оразада тарауих намазын мешітте жамағатпен оқу бір жүйеге келтіріліп, жиырма рәкат оқылды. Сол күннен бүгінге дейін мұсылман үмбетінің шығысы мен батысы, яғни күллі ислам әлемі оны жиырма рәкат етіп оқып келеді. Төрт мәзһабта да тарауихтың рәкат саны жиырма. Тек Мәлики мәзһабында жиырма рәкат деген негізгі үкімнің жанында отыз алты рәкат деген де көзқарас бар. Ғалым ән-Нафрауи тарауих намазының рәкат санына байланысты келтірген көпшілік ғұламаның

дәйектерінің қуатты екенін әрі Мәлики мәзһабын ұстанатындардың да бұған қосылатындығын айтады. Мәлики мәзһабының көрнекті ғалымы әд-Дардир: «Тарауих намазы құптан намазынан кейін жиырма рәкат оқылады. Үтірден басқа әр екі рәкаттан кейін сәлем беріледі. Рамазанның әр күні бір пара Құранды жиырма рәкатқа бөліп, Құранды бастан-аяқ бұл айда бір рет хатым ету – мұстахаб» деген. Ибн Хажар Һәйтами Мәлики мәзһабындағы Тарауих намазының отыз алты рәкат болуының негізін былай деп түсіндіреді:

«Мекке халқы тарауихтың әрбір төрт рәкатынан кейін қағбаны тауап жасайтын еді. Мәдинадағы мұсылмандар тауап жасай алмайтын болғандықтан, оның орнына қосымша он алты рәкат намаз оқыған...».

Ханафи мәзһабында да тарауих намазының жиырма рәкат екенін мәзһабтың мәшһүр ғалымы Сарахси: «Тарауих намазы – үтірді қоспағанда жиырма рәкат» десе, Кәсани: «Тарауих намазының мөлшері – он сәлемнен тұратын жиырма рәкат, бес таруиха. Бір таруиха екі сәлемнен тұрады. Намаздың рәкатына байланысты бұл көзқарас жалпы ғұламалардың таңдауы» деген.

Ибн Абидин де тарауих намазының жиырма рәкаттан тұратынын әрі көпшілік ғұламалардың осы көзқараста екенін, тіпті ислам үмбетінің батысы да, шығысы да осыны іс жүзінде ұстанатынын білдірген.

Шафиғи мәзһабының атақты ғалымы Имам ән-Нәуауий: «Мәзһабымызда тарауих намазы жиырма рәкат оқылады. Үтірден басқа әр екі рәкаттан кейін сәлем беріледі. Жиырма рәкатта бес «таруиха» (аздап үзіліс беруге таруиха делінеді. Қ.Ж.) бар. Бір таруиха – екі рәкат сайын сәлем берілетін төрт рәкаттан тұрады. Міне, бұл біздің мәзһабымыздың көзқарасы. Бұл көзқарасты Әбу Ханифа мен оның ізбасарлары (Әбу Ханифаның Әбу Юсуф пен Мұхаммед секілді мүжтаһид шәкірттерін меңзеп тұр), Ахмед ибн Ханбал, Әбу Дәуід және басқа да ғалымдар ұстанады...» (Имам Әбу Зәкәрия ән-Нәуауий, әл-Мәжмууъ, 4-том, 38-бет. «Дәрул-фикр», Бәйрут, 1997 ж.) – деп,

Шафиғи мәзһабында тарауихтың жиырма рәкат екенін айтқан.

Ханбали мәзһабының үлкен ғалымы Ибн Құдама: «Әбу Абдиллаһтың (Ахмад ибн Ханбал) таңдаған көзқарасы бойынша тарауих намазы – жиырма рәкат. Бұл көзқарасты Сәури, Әбу Ханифа, Шафиғи да ұстанады» деп, Ханбали мәзһабында да тарауихтың жиырма рәкат екенін білдірген.

Иә, тарауих намазының рәкат саны төрт мәзһаб бойынша да жиырма рәкат екені және мұсылман үмбетінің мұны іс жүзінде орындағанын байқадық.

Тарауихтың жиырма рәкат болуының дәлелдері мынандай: Пайғамбарымыздың (с.а.у) аузынан тарауихтың рәкат санының жиырма екенін яки сегіз екенін білдірген ешбір сахих хадис жоқ. Ендеше, бұл жерде сахабалардың іс жүзінде тарауих намазын қалай оқығандығы негізгі дәлел болуға тиіс. Олай дейтініміз, барша сахабалардың іс жүзінде тарауихтың рәкат мөлшеріне байланысты белгілі бір санды таңдауы – кездейсоқтық, яки бидғат емес, керісінше, олардың бұл мәселеге байланысты

Пайғамбарымыздың (с.а.у) берген қандай да бір үкімін біліп шығарған тұжырымдары. Яғни, олар белгілі бір санды ойдан шығаруы мүмкін емес. Тарауих намазы Омардың (р.а.) заманынан бастап, жамағатпен жиырма рәкат етіп оқытыла бастаған. Язид ибн Руман: «Омардың (р.а.) заманында мұсылмандар тарауихты (үтірді қосқанда) жиырма үш рәкат етіп оқитын» деген. Абдур-Рахман ибну Абдил-Қари: «Омармен бірге рамазанның бір түнінде мешітке бардым. Әркім жеке-жеке әр жерде намаз оқуда. Адамдар шашыраңқы. Жеке намаз оқып жатқанның артына келіп басқа бір топ адамдар ұйып жатыр. Мұны көріп, Омар (р.а.): «Адамдардың бәрін бір қаридың артына жинаған дұрыс-ау, жақсы», – деді де, Убәй ибн Кәғбті имам етіп, жамағатты оның артына ұйытты. Сосын басқа бір түні мешітке Омармен (р.а.) бірге бардым. Адамдардың бәрі бір қарифа ұйып тұр.

Мұны көрген Омар (р.а.): «Бұл қандай жақсы бидғат», – деді»(Сахихул-Бухари, 2-том, 707-бет, Дәру Ибни Кәсир баспасы, Бәйрут, 1987 ж. Сунанул-Бәйһақил-кубра, 2-том, 493-бет, Мәктабату Дарил-Баз, Мекке, 1994 ж.) дегенін жеткізді.

Пайғамбарымыздың (с.а.у) заманында мұсылмандар рамазанның әр түнінде жамағат болып, тарауих намазын мешітте оқымайтын. Пайғамбарымыз (с.а.у) бастапқы кезде бірнеше күн тарауих намазын мешітте оқыса да, кейіннен мешітте оқымаған әрі тарауих үшін мешітке жамағатты жинамаған. Әбу Бәкірдің (р.а.) заманында да солай болған. Кейіннен Омар (р.а.) жамағаттың бәрін бір имамның артына жинап, тарауих намазын күнде мешітте өткізу үрдісін қалыптастырған әрі рәкат санын жиырма рәкат еткізген. Омардың (р.а.) бұл ісіне яғни тарауихтың күнде мешітте жамағатпен жиырма рәкат ретінде оқытылуына ешбір сахабаның қарсы шықпағандығы, олардың бұл мәселеге байланысты пайғамбарымыздың берген қандай да бір үкімін білгендіктерінде. Омардың (р.а.) қолға алған ісіне қолдау көрсетуі сахабалардың ислам заңдарының негізі бойынша «ижмағ» болып есептеледі. Ал ижмағ Құран, Сүннет секілді шарифатымыздың негізгі дәлелдеріне жатады.

Бұған қоса, Ибн Аббастан пайғамбарымыздың (с.а.у) Рамазан айында жиырма рәкат тарауих намазы мен үтірді оқығандығы риуаят етілген. Тарауихтың рәкатына байланысты келген бұл риуаят әлсіз болғанымен сахабалардың фиғли ижмағымен (барлық сахабалардың тарауихты іс жүзінде жиырма рәкат оқуымен болған ижмағ) қуаттанып отыр. Айша анамыздың «Алла елшісі (с.а.у) рамазанның түндерінде мол намаз оқитын еді» делінген риуаяты мен сахабалардың және көпшілік мәзһаб ғұламаларының тарауихты жиырма рәкат оқығандығы жоғарыдағы Ибн Аббастан риуаят етілген хадистің дұрыс екендігіне қуатты дәлел.

Ал енді тарауихтың сегіз рәкат екендігін ұстанатындардың дәлеліне келер болсақ:

Тарауихты секіз рәкат дейтіндердің негізгі дәлелі

Айша анамыздың: «Алла елшісі (с.а.у) рамазан айында және одан басқа айларда да он бір рәкаттан артық намаз оқымайтын еді» деген риуаяты. Бұл

риуаятты Айша анамыздан жеткен: «Рамазан айы кірісімен, Алла елшісінің (с.а.у) түрі өзгертін әрі намаз көп оқып, Жаратқанға қатты жалбарынушы еді», «Алла елшісі (с.а.у) басқа уақыттарда көрсетпеген қажыр-қайраты мен ыждаһатынрамазан айының соңғы он күнінде көрсететін еді» деген хадистермен топтастырып қараған уақытта «Алла елшісі (с.а.у) Рамазан айында және одан басқа айлардада он бір рәкаттан артық намаз оқымайтын еді» деген жоғарыда келтірілген риуаяттың тарауих намазы емес, түнгі тәһәжжүд намазына қатысты екенін байқаймыз. Он бір рәкаттың сегіз рәкатының – тәһәжжүд, ал қалған үш рәкатын Алла елшісінің (с.а.у) «Соңғы оқыған намаздарың үтір намазы болсын» дегенін ескере отырып, үтір намазы деп түсінген жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Исаұлы М., Жолдыбайұлы Қ.-Ислам ғылымхалы – Алматы, 2010 ж.
2. Имам Нәуәуи- Хадистер жинағы (риядус-салихин). - Алматы: «Көкжиек-Б» баспасы, 2011.

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

№	Не істеуім керек?	Не істедім?	Қорытынды
1	Құран оқу		
2	Дұға жаттау		
3	Хадис жаттау		
4	Құран аятын жаттау		
5	Салауат айту		
6	Зікірлер айту		
7	Пайғамбардың (с.ғ.с) өмірбаянын оқу		
8			
9			
10			

Жоспары:

Рамазан туралы хадистер	3
Оразаның уақыты	6
Рамазан айының анықталуы	6
Оразаның шарттары	7
Оразаның парыз болу шарттары	7
Оразаның дұрыс орындалу шарттары	8
Ораза ұстағандар үшін мұстахап нәрселер	9
Ораза ұстағандарға мына нәрселерді жасау – мұстахап	9
Аузы берік кісіге мәкрүһ және мәкрүһ емес нәрселер	10
Ораза бұзылғанда қазасы ғана өтелетін жағдайлар	11
Ораза кезінде ине салдыруға бола ма?	11
Мына жағдайдағылар бұзылған оразасының тек қана қазасын өтейді	12
Әрі қаза, әрі кәффарат қажет еткірген жағдайлар	13
Оразаны бұзбайтын жағдайлар	13
Ораза ұстай алмайтындардың жағдайы	14
Тарауих намазы	15
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:	18
Рамазан күнделігі	19
Қорытынды	49